

Ewa Horyń

Nazwy powinności i danin w XVI-XVIII w. : na materiale ksiąg sądowych i wiejskich Jadownik, Maszkienic, Iwkowej i Uzwi

---

Prace Językoznawcze 11, 65-79

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ewa Horyń
Kraków

**Nazwy powinności i danin w XVI–XVIII w.
(na materiale ksiąg sądowych wiejskich Jadownik, Maszkienic,
Iwkowej i Uszwi)**

**Obligations and tributes' names in XVI and XVIII centuries
(based on Jadownik, Maszkienic, Iwkowej, Uszwi judiciary – rural books)**

Thirty two lexemes have been detail analyzed in the article. They belong to the word's area of obligations and tributes and therefore on its basis can be ascertained what kind of duties were attributed to Brzesko land's society in XVI and XVIII centuries.

Słowa kluczowe: leksykologia, leksykografia, historia języka, terminologia związana z nazwami powinności i danin

Key words: lexicology, lexicography, the history of language, terminology connected with the names of the duties and tributes

W niniejszym artykule zostanie omówiona grupa nazw powinności i danin, dostarczająca wielu informacji na temat rodzajów i wysokości świadczeń, jakimi byli obciążeni chłopcy – mieszkańcy wsi brzeskiej w XVI–XVIII w.

Powinności i daniny były związane ze stosunkami społecznymi panującymi na wsi, co znajduje odbicie w ich nazwach, bowiem te treści znaczeniowe dotyczą zarówno działalności człowieka wobec przyrody, kultury, jak i realiów różnych okresów historycznych (Wołowik 1993, s. 49). Warto dodać, że nazwy te należą do najdawniejszej warstwy językowej polszczyzny. Są one, obok nazw miejscowych i osobowych, tymi wyrazami, które najwcześniejszej pojawiają się w polskich dokumentach średniowiecznych (Zajda 1979, s. 7).

Bazę materiałową do niniejszych rozważań stanowią konteksty wyekscerpowane z ksiąg sądowych wiejskich Jadownik (KGJ), Maszkienic (KGM), Iwkowej (KSI) i Uszwi (KSU), opublikowanych w wydawnictwie *Starodawne Prawa Polskiego Pomniki*. Zabytki te stanowią jedno z nielicznych źródeł pisanych, rejestrujących życie polskiej wsi we wschodniej części ziemi krakowskiej.

W skład omawianej grupy znaczeniowej wchodzi nazwy różnego typu świadczeń na rzecz suwerena. Wiele z tych powinności i danin, pierwotnie świadczonych w naturze lub w robociźnie, w miarę rozwoju gospodarki, było zamieniane na świadczenia pieniężne, co często poświadczają cytaty z analizowanych zabytków językowych. Umieszczam je jednak w grupie, do jakiej należały pierwotnie, o czym świadczy często etymologia nazwy.

Nazwy te podzieliłam na pięć mikropól: nazwy ogólne, nazwy powinności i danin pieniężnych, nazwy powinności i danin świadczonych w naturze, nazwy powinności i danin świadczonych w robociźnie, nazwy innych powinności i danin.

1. Nazwy ogólne

W księgach ziemi brzeskiej wystąpiły nazwy ogólne (hiperonimy): *danina* i *powinność*.

Danina (KSI – 1 raz): według KSI leksem ten jest ‘nazwą ogólną świadczenia uiszczanego zwierzchności w pieniądzech lub w naturze’: [...] *Do wszelkich danin, czynsza i powinności równie z innemi też rola należeć będzie.* [...] (KSI 1777, 773¹).

W wiekach średnich wyraz ten prymarnie znaczył: ‘akt nadania mienia lub uprawnień’, sekundarnie: ‘mienie darowane tytułem wiana lub posagu’ (Sstp II 24). W późniejszym okresie przyjął znaczenia: 1. a) ‘należność uiszczana zwierzchności w pieniądzech albo w naturze, podatek, czynsz’, b) ‘haracz, trybut; opłata lennicza’; 2. + ‘nadanie’, o czym informuje SW I 425. Współcześnie nazwa *danina* nie funkcjonuje (por. SJPD); nazwa ta nie jest znana gwarom.

Powinność (KSI – 1 raz; KSU – 4). Nazwa *powinność* to po prostu ‘obowiązek wypełniania przez poddanych różnorodnych świadczeń wypływających z ich statusu poddańczego’ (Zajda 1979, s. 164). W tekstach ziemi brzeskiej leksem *powinność* wystąpił w liczbie mnogiej: [...] *Którym się teraz nadaje drugą kondycją, dokłada się, aby zawsze ty roli był karczmarzem, szynk prowadził w karczmie. Do wszelkich danin, czynsza i powinności równie z innemi też rola należeć będzie.* [...] (KSI 1777, 773); **Powinności** *poddanych w Uszwi. Czyszu płacą na św. Marcina* [...] (KSU 1668, D 2a).

Oto definicje słownikowe leksemu *powinność*: Sstp VI 522 *powinność* ‘obowiązek, konieczność [...]’; SXVI XXIX 168–181 1) znaczenie tak samo, 2) ‘świadczenia związane z poddańczą pozycją społeczną; roboty pańszczyźniane’; SL V 425; Swil II 1168; SW IV 851 – 852; SJPD VI 1257 *powinność hist[oryczne]* w lm. ‘to, co poddany był obowiązany oddawać panu lub robić dla pana’; KSG IV 310 ‘obowiązek’.

¹ Cyfra pierwsza oznacza rok, druga numer zapiski.

2. Nazwy powinności i danin pieniężnych

2.1. Nazwy ogólne

Czynsz (KGJ – 3 razy; KGM – 1; KSI – 8; KSU – 8): W analizowanych zabytkach *czynsz* to ‘renta pieniężna wypłacana na rzecz pana feudalnego od roli, zagrody, młyna; podatek’: [...] – *Then Simon przerzeczonj ma iuss zastepowacz we wssisthkim Iakuba Brzozę striia swego, iako [...] w czinssu, ospjye i w inssych poplathkech nalezaczjch [...]* (KGM 1576, 922); [...] *A jejmość pani Jadwiga Potocka nic tam sobie w tym domu, także i na tem gruncie wyżej opisanem nie zostawuje ku pożytkowi, także żadnego [...] czynszu i posługi żadnej, telko aby rządznie swem trybem szynkowano piwo pańskie i gorzałkę. [...]* (KSI 1601, 268).

Czynsz jako ‘nazwa daniny’ w dobie staropolskiej funkcjonował w trzech znaczeniach: 1) ‘renta pieniężna wypłacana na rzecz pana feudalnego od roli, zagrody, młyna [...]’, 2) ‘podatek’, 3) ‘procent od pożyczki’ (Sstp I 425–427, SXVI IV 336–338). W dobie średniopolskiej leksem przyjął wartość ogólną – ‘nazwisko powszechne podatków pieniężnych’ (SL I 397); w dobie nowopolskiej *czynsz* ma znaczenie: ‘opłata za użytkowanie cudzej nieruchomości, uiszczana właścicielowi w określonych terminach’ (SW I 412, SJPD I 1187; GES I 295–296); w KSG I 294 ‘podatek’.

Pobór (KSI – 1 raz): Na terenie ziemi brzeskiej wyraz występuje w całym omawianym okresie w znaczeniu: ‘podatek, danina pieniężna’ (tu: ksiądz „się dokładał” do tego *poboru*, który składała gromada): [...] *Przez tegoż rugownika gromada prosiła jejmości paniej dzierzawczyni swej, aby ksiądz pleban według zwyczaju dawnego do gromady na pobór złotych cztery przykładał.* (KSI 1602, 1603, 283).

W dobie staropolskiej leksem *pobór* miał dwa znaczenia: 1) ‘podatek, danina pieniężna o różnej wysokości [...]’; 2) ‘stały podatek płacony przez chłopów w wysokości dwóch groszy od łanu’ (Sstp VI 192–193, SXVI XXV 106–109); w średniopolskiej zaś przyjął wartość ogólną: ‘podatek, danina, czynsz’ (SL IV 179, Swil II 1039, SW IV 289); dzisiaj wyraz funkcjonuje w języku ogólnym i w gwarach w znaczeniu ‘powołanie do wojska’ (SJPD VI 544, KSG IV 150).

Podatek (KSI – 7 razy; KSU – 2). W zapiskach nazwa *podatek* to ‘ogólna nazwa świadczenia pieniężnego’: [...] *A jejmość nic tam sobie nie zostawując w tym domie, także na tem groncie wyżej opisanym ku pożytkowi, także żadnego podatku ani czynszu i posługi żadnej, tylko aby rządznie swym trybem piwo pańskie, także i gorzałkę szynkowano. [...]* (KSI 1605, 294).

Nazwę tę uwzględnia Sstp VI 229: *podatek* to ‘świadczenia pobierane przez pana lub sołtysa od chłopów [...]’; SXVI XXV 353–356 dodaje: ‘obowiązkowe

świadczenie materialne (zwykle w pieniądzu, na rzecz własnej władzy lub podbitych na rzecz zwycięzców’, albo ‘przeważnie dobrowolna danina na określony cel, zwłaszcza na rzecz świątyni i duchowieństwa’); w SL IV 206 czytamy, że *podatek* to ‘dań, pobór, myto, cło, dymowe, czopowe, powołowszczyzna’; Swil II 1052, SW IV 336, SJPD VI 602 tak samo (Zajda 1979 s. 151); KSG – brak.

Leksem *podatek* znany jest od staropolszczyzny w znaczeniu prymarnym: ‘świadczenia pobierane przez pana lub sołtysa od chłopów [...]’. W późniejszych wiekach termin ten zmienił nieco swoje znaczenie, ponieważ funkcjonuje już jako nazwa wszelkich świadczeń pieniężnych płaconych nie tylko przez chłopów, ale też przez duchowieństwo i innych obywateli.

Poplatek (KGJ – 2; KGM – 2; KSI – 2; KSU – 1). W poniższych kontekstach *poplatek* to również ‘podatek’ (Zajda 1979, s. 160): [...] – *Then Simon przerzecony ma iuss zastepowacz we wssisthkim Iakuba Brzozę [...], iako w robothach na panskie, w czynssu, ospye i w inssych poplathkech należących [...]* (KGM 1576, 922); [...] *Wszystki poplatki [...] płacić ma przerzecony Marcin Brożek i robić etc. To jest praw[u] jawno.* (KSI 1582, 10).

Nazwa *poplatek* funkcjonuje od staropolszczyzny w znaczeniu: ‘podatek, opłata [...]’ (Sstp VI 395); tak samo SXVI XXVII 278–279, SL IV 344, Swil II 1131, SW IV 653; SJPD nie notuje; brak hasła w słownikach gwarowych.

Z przedstawionego materiału słownikowego wynika, że *poplatek* jako ‘nazwa podatku’ funkcjonowała w języku ogólnym już w dobie staropolskiej. Wyszła z użycia w XVII w. – Swil uwzględnia to hasło z kwalifikatorem *prze[starzałe]*. Przez cały okres dziejów wyraz ten, synonim wyrazu *podatek*, nie zmienił swej wartości semantycznej.

2.2. Nazwy szczegółowe

Dymowe (KSU – 1 raz). Konteksty sugerują następujące znaczenie dokumentowane przez słowniki i opracowania historyczne: ‘podatek pobierany od dymu, tj. od domu, chałupy’ [...] *Stanąwszy pracowity przed prawo uszewskie imieniem Kasper Wolak i [z] żoną swoją, i z dziećmi swemi, jako zaprzedał swoje dziedzictwo, który ani z namowy żadnej, ani przymuszenia jakiego, tylko że ciężkie czasy nastały, nie mając się czym żywić ani żonę, ani dzieci, ani opłacić się tak dymowe, jako i na pogłównne [...]* (KSU 1732, 1736, 173).

Przez cały okres dziejów nazwa ta miała wartość: ‘podatek pobierany od dymu, tj. od domu, chałupy’ (Sstp II 250 – SJPD II 498; Zajda 1979, s. 99; *Słowotwórstwo* 1996, s. 346); KSG – brak.

W tekstach spotykamy też wariant słowotwórczy tej nazwy – *podymne*.

Podymne (KSU – 1 raz). Nazwa jest poświadczona tylko jeden raz w zapisach uszewskich i oznacza ‘podatek podymny’ (Rutkowski 1953, s. 169; GES IV 51): [...] *Stanawszy oblicznie przed to prawo Rumek Jędrzej, także i Sumara Marcin, który to Rumek Jędrzej, to jest Lizak, podjął się wybierać podatku gromadzkiego, to jest podymnego*; [...] (KSU 1702, 152).

Od staropolszczyzny *podymne* to ‘danina pieniężna na rzecz panującego, uiszczana od zagrody (domu), czyli dymu’ (Sstp VI 287; Zajda 1979, s. 155–156); w takim znaczeniu wyraz uwzględniają też pozostałe słowniki historyczne (SXVI XXVI 114, SL IV 257, Swil II 1086, SW IV 442, SJPD VI 762; w gwarach brak tego hasła (KSG)).

Kanon (KSU – 1 raz). W naszych zabytkach nazwa ta wystąpiła raz i oznacza ‘czynsz, opłatę roczną od gruntu’ (tu w wysokości 1 złotego): *Płaci na rok czynszu [za 13 prętów] i z łojowym złotych 50, kanonu złoty 1*. [...] (KSU 1668, D 2c).

Kanon jako ‘nazwa powinności’ dokumentowana jest przez SL II 304–305 w znaczeniu: ‘przepisany podatek gruntowy’; Swil I 465 tak samo; SW II 234 uszczegóławia informacje na temat leksemu: ‘czynsz, opłata roczna, stała od dzierżaw wieczystych’. W innych słownikach brak.

Komorne (KSI – 1 raz). Z tekstów ziemi brzeskiej nie można wywnioskować, co znaczy nazwa *komorne*, wiemy tylko, ile ona wynosi, ale z pewnością jest to ‘opłata, czynsz płacony od wynajęcia komory, tj. mieszkania’ (Zajda 1979, s. 115): [...] *Naprzód siostrze dał złotych 3 wiana, komornego złotych 8, co nieboszczyka brata zastępował, co tej rolęj dobywał, dał złotych 3* [...] (KSI 1704, 515).

Nazwa *komorne* funkcjonowała w polszczyźnie ogólnej od wieków średnich, głównie jako ‘czynsz za najem lokalu’ (Sstp III 322) i w takim też znaczeniu znana jest do dzisiaj w polszczyźnie ogólnej i w gwarach (SXVI X 512 – SJPD III 871; KSG II 412).

Łanowe (KSU – 1 raz). Ta nazwa jednego z najdawniejszych podatków wiejskich oznacza w zapisie ‘czynsz, płacony z łąnu, należny dworowi’: [...] *Matyjas Paskowicz Błażejowi Tatusikowi względem splacenia dwu rolęj Paskowiczowski prętów, z których jeden przypadł mu po żonie, a drugi od Jana Paskowicza darowizną otrzymał, ma dać złotych 70 i znowu 5. Item względem nakładu w tym roku na czeladź, na różne insze rozchody łanowego tenże Matyjas Paskowicz pomienionemu Tatusikowi złotych dwadzieścia i dwa*; [...] (KSU 1675, 129).

Nazwę tę uwzględniają Sstp IV 96, SXVI XII 473, SW II 794, SJPD IV 261 w znaczeniu ‘podatek gruntowy od jednego łąnu płacony przez chłopów’; wyraz ten nie jest poświadczony w gwarze (KSG – brak).

Analiza słownikowa pokazuje, że ów leksem przez okres staropolski, średniopolski i nowopolski miał wartość znaczeniową: ‘czynsz płacony z łąnu’ (Zajda 1979, s. 123). Nazwa wyszła z użycia w XIX w. – SJPD opatruje ją kwalifikatorem *daw[ne]*.

Najem (KGJ – 2 razy; KSU – 5). Konteksty wskazują na znaczenie leksemu *najem* jako ‘opłaty pieniężnej uiszczanej z pól wziętych w określoną dzierżawę’: [...] *Wykupowanie zastaw: Naprzod ten Stanisław wykupił dwoye stajęn u Matysa Podgorczyka, s których mu dał osm grzywyen bez 12 gr. [...], najmu do dwora grzywyen 2 y gr: 7 [...]* (KGJ 1610, 4883); [...] *Powinności. Kmiecie czynszu z lanu całego, [...] płacą [...] najmu z osobna [z] zachodniego prętu po zł 1 gr 18 [...]* (KSU 1645, D 1b); [...] *połowica wsi jedna jednego roku niech najem płaci, a druga połowica drugiego roku, a tak krzywdy mieć nie będą.* (KSU 1644, 74).

Słowniki ujmują tę nazwę następująco: Sstp V 48–49 1) ‘czasowe użytkowanie czyjejs własności za określonym umową wynagrodzeniem, dzierżawa, аренда [...]’, 2) ‘umowa, układ o czasowe użytkowanie, o wydzierżawienie’, 3) ‘wynagrodzenie za usługi lub za użytkowanie czyjejs własności, opłata za wynajęcie [...]’, 4) ‘to, co jest przedmiotem umowy’; SXVI XV 560–561, SL III 238–239, Swil I 715, SW III 77, SJPD IV 1068 tak samo; w gwarze brak takiego hasła.

Leksem *najem*, w znaczeniu odnoszącym się do pola wyrazowego *nazwy powinności i danin*, spotykamy już w okresie staropolskim. Przez cały okres dziejów nie zmienił on swej wartości semantycznej. W XIX w. jako nazwa powinności przestał funkcjonować – Swil, SW, SJPD opatrują go kwalifikatorem *prze[starzałe]*.

Pogłowne // Pogłowne (KSI – 1 raz; KSU – 1). Z zapisek brzeskich wynika, że *pogłowne* to ‘nazwa podatku płaconego od osoby’: [...] *Znowu dał księdzu plebanowi złotych dwadzieścia, na pogłowne złotych trzy; [...]* (KSI 1694, 488); [...] *Kasper Wolak [...] zaprzeda je swoje dziedzictwo, [...] nie mając się czym żywić ani żonę, ani dzieci, ani opłacić się tak dymowe, jako i na pogłowne, tedy zaprzeda je wiecznemi czasy Jakubowi Robakowi, alias Zychowi, i żonie jego, i na dziatki jego imieniem Jadze Kuzerównie za sumę polską złotych 60, rachując po groszy 30 [...]* (KSU 1732, 1736, 173).

Termin ten jako ‘danina na rzecz panującego płacona od głowy, tj. od osoby’ funkcjonował do XVIII w. – już SW opatruje tę nazwę kwalifikatorem *prze[starzałe]* (Lewińska 2005, s. 39). Warto podkreślenia jest to, że przez cały okres dziejów była to ‘nazwa podatku’. W okresie staropolskim nazwę tę wprowadzono także do wartości ‘odszkodowanie za zabójstwo’, a w okresie średniopolskim – ‘podatek nakładany w dawnej Polsce na Żydów, Tatarów, Cyganów za opiekę prawną’ (GES IV 52–53; Kula 1963, s. 144; Wołowik 1993, s. 52); brak hasła w innych słownikach języka polskiego i w słownikach gwarowych.

3. Nazwy powinności i danin świadczonych w naturze

Obok opłat pieniężnych i robocizny do powinności włościńskich należały także daniny w naturze, jak: *dziesięcina*, *korcowe*, *łojowe*, *meszne*, *oprawa*, *osep*, *serowe* (tylko takie znajdują się w analizowanym materiale).

Dziesięcina (KGJ – 1 raz; KSI – 1; KSU – 6). W naszym materiale leksem wystąpił w znaczeniu ‘dziesiąta część zbiorów składana jako danina w formie pieniężnej’: [...] – *Pod actem prawa rugowego Marcin Malenky oswiadczył się prawu [...] dałem panu woytowy kopę na **dziesięcynę**, także na żołnierzow dałem na staczię do gromady złotych pultrzecia. [...]* (KGJ 1649, 4915); [...] *Item dałam na kosę złotych polskich 2, item na pogrzyb małego dziecięcia złotych polskich 2, item na **dziesięcinę** złotych polskich 2. [...]* (KSI 1782, 799). W zapiskach leksem ten wystąpił też w postaci synonimów łacińskich, w dwóch wariantach: *decima // decyma*: [...] *Do tego piwo jegomości pana dobrodzieja swego, aby szynkował i one płacił, także czynsze i **decimy** wszystkie. [...]* (KSU 1620, 3); **Decyma**. *Ta po poddanych należy [...]* (KSU 1668, D 2a).

Leksem ten występował już w staropolszczyźnie, o czym informuje Sstp II 315–316: *dziesięcina* to ‘dziesiąta część zbiorów składana jako danina’; wyraz w takim znaczeniu funkcjonował w kolejnych wiekach (SXVI VI 431–433; SL I 609); Swil I 281: 1) znaczenie tak samo, 2) ‘dziesiąta część czegokolwiek’, 3) *pro*[incjonalne] ‘miara powierzchni rosyjska (diesiatino) = 109, 25 ar’; SW I 648, SJPD II 5897–588 tak samo; KSG I 433 cytuje za Swil.

Przez cały okres dziejów *dziesięcina* funkcjonowała w znaczeniu ‘dziesiąta część zbiorów składana jako danina’. Nazwa ta w języku ogólnym wyszła z użycia w XIX w. (SJPD notuje ją z kwalifikatorem *hist*[oryczne]), a w zapiskach występuje w XVII i XVIII w.). Dziesięcinę zniosły ukazy z lat 1864–1867 (GES II 104–107; Bieniarzówna 1954, s. 288; Zajda 1979, s. 99–100).

Korcowe (KSI – 1 raz). Kontekst sugeruje znaczenie jak w SW: ‘opłata w młynie od każdego korca zmielonego zboża’: [...] *Podatek zaś **korcowego** jako do grontu należący possessorowi grontu na potym aplikowany być ma. [...]* (KSI 1777, 774). Z zapiski wynika, że *korcowe* jako ‘nazwa opłaty (podatku)’ istniała tylko w XVIII w.

Nazwę tę uwzględnia dopiero SW II 473, który podaje, że *korcowe* to ‘opłata w młynie od każdego korca zmielonego zboża, mlewne’; brak hasła w pozostałych słownikach historycznych i gwarowych.

Łojowe (KSU – 2 razy). Można wnioskować, że *łojowe* to ‘danina na rzecz dworu w postaci kamienia łożu (tu składana przez karczmarza)’ (Falniowska-Gradowska 1964, s. 151), zamieniona na opłatę pieniężną: [...] *Karczma. Na tę ma przywilej Kłiś mieszczanin krakowski [...]; powinien szynkować i inne powinności odprawować z karczmarzami, **łojowego** płaci złotych 9 groszy 18, a iż*

nie szynkuje, a ma na to prętów 13 rolej, postanowiony jest na czynsie. [...] (KSU 1668, D 2b).

Słowniki języka polskiego i gwarowe nie uwzględniają nazwy *łojowe*.

Meszne (KSI – 5 razy; KGJ – 1; KSU – 7). W świetle kontekstu *meszne* to ‘danina dawana księdzu w postaci ziarna’ (GES III 201; Bieniarzówna 1954, s. 291), tu w postaci trzech korcy żyta i trzech korcy owsa: [...] *przy tim korczy trzy zyta xiedzu mesnego y owsza korczy trzy* [...] (KGJ 1649, 4915); [...] **Meszne** także, czynsze i insze podatki, tak jegomości jako i księdzu plebanowi ci bracia oddawać będą powinni. [...] (KSU 1620, 6).

Nazwę tę jako ‘rodzaj daniny rocznej uiszczanej przez wiernych na rzecz parafii (zapewne zobowiązującej proboszcza do odprawiania mszy)’ notują: Sstp IV 192, SXVI XIII 282, SL III 71, Swil I 648, SW II 926, SJPD IV 576; GES III 201; Wołowik 1993, s. 51; spośród słowników gwarowych leksem ten definiuje KSG III 140 jako ‘dziesięcina w ogóle, ale nie dochody za odprawianie mszy’.

Jak wynika z analizy, leksem *meszne* zawsze oznaczał ‘rodzaj daniny rocznej uiszczanej przez wiernych na rzecz parafii’.

Osep (KGJ – 2 razy; KGM – 1). *Osep* to ‘danina składana przez chłopów w zbożu’, bowiem najcenniejszym produktem składanym dworowi w ramach renty naturalnej było zboże (Rutkowski 1953, s. 214): [...] *Item owsa ospu corcy 1 ½, dał za owies Panu do dwora Stacholowego długu złotych 1 ½*. (KGJ 1610, 4883); [...] – *Then Simon przerzeczony ma iuss zastępowacz we wssisthkim Iakuba Brzozę* [...], *iako w robothach na panskie, w czynssu, ospyje i w inszych poplathkech należących* [...] (KGM 1576, 922).

Pierwsze informacje o tej nazwie jako ‘daninie zbożowej’ znajdujemy w Sstp V 638– 639: ‘danina roczna świadczona w zbożu’ (Zajda 1979, s. 143); to samo znaczenie w pozostałych słownikach (SXVI XXII 115, SL III 588, Swil I 926, SW III 840, SJPD V 1116); według KSG III 465 *osep* to ‘danina’.

Z analizy słownikowej wynika, że nazwa ta, zwana powszechnie *ospem*, nie zmieniała swej wartości znaczeniowej. Wyszła z użycia w XIX w., SJPD uwzględnia hasło z kwalifikatorem *hist[ortyczne]*. Jak zaznacza Falniowska-Gradowska, w czasach, z których pochodzą zapiski, nazwa ta funkcjonowała na pewno na terenie całego województwa krakowskiego (Falniowska-Gradowska 1964, s. 138).

Serowe (KSU – 3 razy). Z zapiski uszewskiej wynika, że *serowe* to ‘czynsz płacony jako pieniężny ekwiwalent powinności składania w daninie serów’ (Zajda 1979, s. 179): [...] *Powinności poddanych w Uszwi. Czynszu płacą na św. Marcina z lanu groszy 24; serowego powinni dawać także z każdego lanu groszy 6; [...]* (KSU 1645, D 1b).

Nazwa *serowe* funkcjonowała w języku ogólnym w XVIII w. jako ‘danina w serze uiszczana przez kmieci’, notuje ją dopiero SW VI 75; brak hasła w innych słownikach, w tym w słownikach gwarowych. Jak inne daniny w naturze, typu *dziesięcina, korcowe, łojowe*, została zamieniona na opłatę pieniężną.

4. Nazwy powinności i danin świadczonych w robociznie

4.1. Nazwy ogólne

Posługa (KSI – 3 razy; KSU – 1). W księgach ziemi brzeskiej leksem *posługa* wystąpił cztery razy i był ‘nazwą powinności (doraźnie zleconej) świadczonej na rzecz dworu’ (Zajda 1979, s. 163–164): [...] *Nic tam sobie w tym domu także i na tym gruncie wyżej opisanym nie zostawuje ku pożytkowi ta to pani Jadwiga Potocka z Gieraltowic, także żadnego podatku ani czynszu i **posługi** żadnej, tylko aby rządnie swym trybem szynkowano piwo pańskie i gorzałkę.* [...] (KSI 1590, 159).

Spośród słowników historycznych jedynie SXVI XXVIII 37–49 zawiera znaczenie leksemu *posługa*, odnoszące się do pola wyrazowego *nazwy powinności i danin*: ‘powinność pańszczyzniana polegająca na obowiązku wykonywania doraźnych zleceń pana lub dowódcy zamku (która mogła być zamieniona na określoną stałą opłatę)’. Natomiast wszystkie inne słowniki historyczne zawierają znaczenie leksemu *posługa* jako ‘przysługa, usługa, usłużenie, pomoc [...]’ Sstp VI 435–436; SL IV 377, Swil II 1146, SW IV 746–747, SJPD VI 1257 tak samo; nazwa ta nie została poświadczona w gwarach w tym znaczeniu (KSG – brak).

Robocizna (KGJ – 1 raz; KSU – 3). W zapiskach brzeskich nazwa *robocizna* to ‘powinność odbywania robót przez chłopów na rzecz pana, dworu’. Leksem ten wystąpił w związku wyrazowym: *robocizna pańska*, czyli ‘uiszczana na rzecz pana’ (SL V 277): [...] *nie powinien żadney **roboczyny pańskiej** odprawowacz, tylko powynien oddacz Panu czynszu groszy dwanascie na kazdy rok, na ktorey to zagrodzie nie masz żadnego budynku* [...] (KGJ 1652, 4910).

Definicję leksemu *robocizna* zawiera dopiero SL VI 50, według którego *robocizna* to przede wszystkim: ‘robota ciężka i podła’, a także ‘pańszczyzna ręczna’; kolejne słowniki historyczne podają takie same definicje (Swil II 1356, SW V 540, SJPD VII 1000); w KSG V 28 *robocizna* to ‘robota’.

W tekstach spotykamy wariant słowotwórczy tego leksemu – *robotne*.

Robotne (KSU – 1 raz). Z kontekstu wynika, że *robotne* to ‘czynsz płacony przez chłopów w zamian za powinność odbywania robót na rzecz dworów i zamków’ (Zajda 1979, s. 174): [...] *Poddani swawolni, którzy by do roboty za rozkazaniem jegomości pana starosty przyść nie chcieli albo oparli sie ze złości, takich ma jegomość pan starosta w gromadzie przystojnie a osobliwie karać i za pół dnia groszy 3 **robotnego** wziąć do skarbu księdza jegomości.* [...] (KSU 1644, 74).

Brak danych słownikowych na temat wyrazu *robotne*.

Robota na pańskie (KGM – 1 raz). Świadczenie to zostało zapisane w postaci deskrypcji: *robota na pańskie*, czyli zapewne ‘praca na rzecz pana, dworu, później zamieniona na opłatę pieniężną’: – *Then Simon przerzeczonyj ma iuss zastepowacz we wssisthkim Iakuba Brzożę swego, iako w **robothach na pańskie**, w czinssu, ospyje i w inssych poplathkech należących [...]* (KGM 1576, 922).

4.2. Nazwy szczegółowe

Oprawa (KSU – 4 razy). Przytoczone konteksty wskazują, że *oprawa* to ‘nazwa powinności oddawania dworowi w postaci wyprzędu z lnu lub konopi dostarczonych przez dwór’ (Bieniarzówna 1954, s. 292). Jak zaznacza Falniowska-Gradowska, *oprawę* można było zaliczyć do poważniejszych świadczeń i danin rzemiosła i przemysłu wiejskiego na rzecz dworu’ (Bieniarzówna 1954, s. 292; Falniowska-Gradowska 1964, s. 161): [...] *Bartosz Wnęk, Witek Szczepan. Powinność ich: ośm łokci **oprawy** natrząść; czynszu na rok dać groszy 12.* [...] (KSU 1645, D 2c); [...] *Powinności. Kmiecie czynszu z lanu całego, w którym prętów 12 z serowym i **oprawą** płacą po zł 1, owsa po korcy 3 miary lipnickiej wierzchowato, konopi po kit 4 [...]* (KSU 1668, D 2b). Z zapisiek dowiadujemy się, że robocizna ta (p. 1), jak i inne, została zamieniona na opłatę pieniężną (p. 2).

Oprawę spotykamy już w staropolszczyźnie w siedmiu znaczeniach czynnościowych (Sstp V 609); dopiero SXVI XXII 31–33 (na 10. miejscu) uwzględnia interesujące nas znaczenie *oprawy*: ‘rodzaj podatku’, a Swil z kwalifikatorem *prze[starzałe]* podaje, iż *oprawa* to ‘rodzaj robocizny’ (5. miejsce); reszta słowników uwzględnia hasło, jednakże bez związku znaczeniowego z polem wyrazowym *nazwy powinności i danin*; według KSG III 458 *oprawa* to ‘powinność bab (z czasów pańszczyzny) oddawania do dworu przed Wielkanocą wyprzędu z danego lnu i konopi’.

Powaba (KSU – 4 razy). Konteksty jasno sugerują, że *powaba* to ‘obowiązkowe odbieranie prócz stałych dni pańszczyzny dodatkowych dniówek dla dworu, np. w pracach polowych’ (Świętochowski 1947, s. 197; Bieniarzówna 1954, s. 292): [...] *Ociec kiedy synowi gospodarstwo spuści, od roboty komornego ma być wolen, jednak **powaby** do siana, oziminy i jarzyny, powinien odrobić [...]* (KSU 1644, 74).

Pierwotnie leksem ten miał dwa znaczenia: 1) ‘obowiązek świadczenia robocizny przez chłopów na rzecz pana w okresie cięższych i pilniejszych robót’, 2) ‘wstęp, początek zabawy, może też wezwanie do współdziałania’ (Sstp VI 510, SXVI XXIX 47; KSG IV 306); w późniejszych wiekach zarówno prymarne, jak i sekundarne znaczenie *powaby* opatrzone jest w słownikach kwalifikatorem

nieuż[ywane] (SL IV 416, Swil II 1164, SW IV 834, SJPD VI 1226; wyraz znany gwarom (KSG VI 306).

Leksem *powaba* jako ‘nazwa powinności’ był znany w języku ogólnym jedynie w dobie staropolskiej w znaczeniu ‘obowiązek świadczenia robocizny przez chłopów na rzecz pana w okresie cięższych i pilniejszych robót’.

Stróżne // Strozne (KGJ – 1 raz; KSU – 3). W naszych tekstach nazwa ta pojawiła się cztery razy i oznacza już ‘rodzaj opłaty składanej jako ekwiwalent powinności odbywania stróży’ (Zajda 1979, s. 189). Pierwotnie była to robocizna (pełnienie straży w grodach – „stróżowanie”). Wszystkie konteksty z zanalizowanych zabytków mówią już o daninie pieniężnej: [...] *Naprzod ten Stanisław wykupił dwoje stajen u Matysa Podgorczyka, s których mu dał osm grzywien bez 12 gr. [...] Item za tegoz Adama stroznego gr. 25 [...]* (KGJ 1610, 4883); [...] *Powinności poddanych w Uszwi. Czynszu placą na św. Marcina z lanu groszy 24; [...] stroznego powinni dawać z każdego domu po groszy 4; [...]* (KSU 1645, D 1b); [...] *Powinności. Jajec z lanu po 2, stroznego gromada płaci złotych 25 groszy 6. [...]* (KSU 1668, D 2b).

Słowniki ujmują tę nazwę następująco: Sstp VIII 475 ‘powinność pełnienia straży w grodzie, rychło zastąpiona daniną, świadczoną w naturze lub pieniądzech’; SL V 477, Swil II 1583, SW VI 462, SJPD VIII 828 tak samo; KSG – brak.

Z analizy materiału słownikowego wynika, że w języku ogólnym (brak w gwarach) nazwa *stróżne* jako ‘nazwa powinności’ przez cały okres dziejów nie uległa zmianom semantycznym, taką postać i wartość zachowała do XIX w. (SJPD odnotowuje hasło z kwalifikatorem *hist[oryczne]*).

5. Nazwy innych powinności i danin

W grupie tej umieszczam nazwy opłat, które były płacone, często okazjonalnie, różnym instytucjom i urzędom, a nie państwu czy dworowi.

Pamiętne (KGM – 4 razy): Kontekst wskazuje na znaczenie *pamiętne* jako ‘opłaty sądowej (prawu, sądowi)’: *Przed thimze sądem gainim stanąwszy oblicznie Dorota Michalkowa [...] zeznała przez plenipotentę swego [...], ze wzięła grzywien moneti i liczbi Polskiej pięciz [...] s poczesthku swego, kthori miała po matcze swej [...] od Woicziecha Brzozy [...] nicz sobye ani pothomkom swym nyezostawuiacz, [...] na czo then Woicziech Brzoza prawu **pamiethne** polozył.* (KGM 1573, 902).

Pierwotnie nazwa *pamiętne* funkcjonowała w dwóch znaczeniach: ‘opłata na rzecz sądu, uiszczana przez stronę wygrywającą’, ‘pamięć, wspomnienie’ (Sstp VI 15–16); w XVI–XVIII w. nazwa ta poszerzyła swój zakres znaczenio-

wy i oznaczała także ‘opłatę otrzymywaną przez sędziego lub sąd za osądzenie sprawy albo za wysłuchanie przysięgi, albo za obowiązek pamiętania treści zapadłego wyroku (wciągnięcie do akt) i wydania w razie potrzeby odpowiedniego o tym fakcie świadectwa [...]’ (SXVI XXIII 74–75, Swil II 961, SW IV 28, SJPD VI 59; GES III 318; w KSG IV 22 czytamy natomiast: *pamiętne* »dać komu pamiętne« ‘ukarać kogo tak, ażeby pamiętał’.

Stacyja (KGJ – 1 raz; KSI – 1; KSU – 2). W przedstawionych kontekstach z XVII w. *stacyja* występuje w znaczeniu ‘powinność składana (tu: „do gromady”) na rzecz utrzymania żołnierzy (realizowana w formie czynszu) podczas ich objazdów po kraju’ (Rutkowski 1953, s. 30–31; 167; Zajda 1979, s. 184): [...] *Podatki wszelakie panu, księdzu plebanowi meszne i żołnierzom stacyją* zarówno *Szymon pomieniony w tym roku ma oddać, jako i drugi, który takową połowicę trzymać będzie.* [...] (KSU 1622, 16); [...] *take dałem panu woytowy kopę na dziesięczyne, take na żołnierzow dałem na staczyię do gromady złotych pultrze-cia.* [...] (KGJ 1649, 4915).

Wyraz notowany już przez Sstp VIII 392–393 w znaczeniach ‘powinność utrzymania panującego i jego dworu, urzędników bądź drużyny w czasie podróży po kraju, ciężąca na ludności wiejskiej, zamieniona z czasem na daninę w naturze albo na opłatę pieniężną [...]’, a także ‘ofiary składane przez Żydów w świątyni jerozolimskiej w czasie jej nawiedzenia [...]’; Swil II 1555 tak samo z kwalifikatorem *prze*[starzałe]; SW VI 377–379, SJPD VIII 675–676; KSG – brak.

Leksem ten przez cały okres dziejów prymarnie określał ‘powinność utrzymania panującego i jego dworu [...] ciężąca na ludności wiejskiej, zamieniona z czasem na daninę w naturze albo na opłatę pieniężną [...]’, później danina na utrzymanie przejeżdżających żołnierzy. Wyszedł on z użycia w XVIII w. (por. Swil).

Rękawiczne (KSU – 1 raz). *Rękawiczne* oznacza zapewne ‘kwotę płaconą przez nabywcę dodatkowo przy akcie kupna-sprzedaży’ (Sstp): [...] *blagosławią Grzegorza Wąsika, który im dał rękawiczne, żeby pamiętali ojca zaprzędanie tego dziedzictwa* [...] (KSU 1644, 174).

Nazwa ta odznaczała się krótką żywotnością. Spośród słowników języka polskiego i gwarowych dokumentują ją tylko Sstp VII 461 i Swil II 1354 w znaczeniu: ‘kwota płacona przez nabywcę dodatkowo przy akcie kupna-sprzedaży’.

W księgach ziemi brzeskiej, oprócz nazw w postaci struktur syntetycznych, spotykamy formy opisowe: (*opłata*) *na kosę* (prawdopodobnie chodzi tu o ‘opłatę uiszczaną przez chłopów w zamian za zwolnienie z powinności koszenia łąk’ (nazwa ta u Zajdy występuje w postaci *kośne* (Zajda 1979, s. 116), *na pogrzeb* (*opłata*), czyli za ‘akt chowania, składania do grobu’ (KSI 1782, 799), (*opłata*) *na żołnierzów*, czyli *stacyja*: – [...] *dałem panu woytowy kopę na dziesięczyne*,

także *na żołnierzów dałem na staczię do gromady złotych pultrzecia*. [...] (KGJ 1649, 4915); [...] *Item dałam na kosę złotych polskich 2, item na pogrzyb małego dziecięcia złotych polskich 2, item na dziesięcinę złotych polskich 2*. [...] (KSI 1782, 799).

W księgach ziemi brzeskiej wystąpiły następujące nazwy powinności i danin: *czynsz, danina, dymowe, dziesięcina, kanon, komorne, korcowe, łanowe, łojowe, meszne, najem, oprawa, osep, pamiętne, pobór, podatek, podymne, pogłównne, poplatek, posługa, powaba, powinność, rękawiczne, robocizna, robotne, serowe, stacyja, stróżne* oraz deskrypcje: *robotna na pańskie, (opłata) na żołnierzów, na pogrzeb (opłata), (opłata) na kosę*.

Przedstawione powyżej nazwy powinności i danin były wiernym odzwierciedleniem feudalnych stosunków społeczno-gospodarczych. Wraz z postępującymi zmianami w ustroju feudalnym, następowały też zmiany w formach świadczeń na rzecz dworu. W wielu wypadkach mamy do czynienia z zamianą danin pierwotnie uiszczanych w naturze, zróżnicowanych specyfiką lokalnej naturalnej gospodarki, na czynszowe (Rutkowski 1953, s. 105; Zajda 1979, s. 212). Z tym zjawiskiem łączy się fakt, że zanikały jedne, a pojawiały się inne.

Po zmianie ustroju gospodarczego i społecznego (w wyniku zniesienia pańszczyzny) definitywnie wyszły z użycia szczegółowe nazwy powinności i danin, a zostały tylko nazwy ogólne, jak *czynsz, podatek, powinność*, często przyjmując nową wartość semantyczną.

W zgromadzonym materiale nazwy powinności i danin w większości są wyrazami rodzimymi. Obcą etymologię mają cztery nazwy: z języka niemieckiego pochodzi nazwa *czynsz* (BSE 82), z języka czeskiego *poplatek* (Zajda 1979, s. 82), *kanon* i *stacyja* z języka łacińskiego (BSE 216, 512).

Nazwy szczegółowe powinności i danin są derywatami od wyrazów nazywających: miary objętości i naczynia, w których składano daniny: *korcowe*, przedmiot opłaty: *dymowe, łanowe, komorne, najem, podymne, pogłównne, stacyja, stróżne*, formę realizacyjną powinności: *dziesięcina, łojowe, oprawa, osep, serowe*, cel i przeznaczenie daniny: *meszne, pamiętne*, niejasną etymologię ma *powaba*.

Nazwy te nie są jednolite słowotwórczo. Niektóre z nich były leksemami utworzonymi od różnych podstaw przez formanty: *-izna (robocizna), -ina (danina, dziesięcina), -ek (podatek), -ość (powinność), -ø (czynsz, osep, najem, pobór)*. *Oprawa, posługa, powaba* powstały od podstaw werbalnych z formantem *-a*, należą do grupy rzeczowników utworzonych w drodze zmiany paradygmatu z czasownikowego na rzeczownikowy (Zajda 1979; Słowotwórstwo 1996). Mamy tu także grupę zsubstancywizowanych przymiotników rodzaju nijakiego, powstałych za pomocą formantów: *-ne (komorne, meszne, pamiętne, pogłównne, podymne, rękawiczne, robotne, stróżne)* i *-owe (dymowe, korcowe, łanowe, serowe)* (Jodłowski 1971, s. 187; Grzegorzczkova 1979, s. 247–248; Ożdżyński 2001, s. 147).

Wystąpiły tu także dwie pary wariantów słowotwórczych: *dymowe* – *podymne*, *robocizna* – *robotne*.

Frekwencja nazw jest następująca: *czynsz* – 20 razy, *meszne* – 13, *podatek* – 9, *dziesięcina* – 8, *najem*, *popłatek* – 7, *powinność* – 5; *oprawa*, *pamiętne*, *posługa*, *powaba*, *robocizna*, *stacyja*, *stróżne* – 4, *osep*, *serowe* – 3, *łojowe* – 2, jednorazowo pojawiły się tylko: *danina*, *dymowe*, *kanon*, *komorne*, *korcowe*, *łanowe*, *pobór*; *podymne*, *pogłównne*, *rękawiczne*, *robotna na pańskie*, *robotne*.

Wykaz skrótów

- BSE – A. Bückner: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Warszawa 1957.
 GES – Z. Gloger: *Encyklopedia staropolska ilustrowana*. T. I–IV. Warszawa 1958.
 KGJ – *Księgi gromadzkie wsi „Jadowniki” (1454–1699)*. „Starodawne Prawa Polskiego Pomniki”. Wyd. B. Ulanowski. T. XII. Kraków 1921, s. 77–103.
 KGM – *Księga gromadzka wsi „Maszkienice” (1482–1602)*. „Starodawne Prawa Polskiego Pomniki”. T. XI. Wyd. B. Ulanowski. Kraków 1921, s. 67–144.
 KSG – J. Karłowicz: *Słownik gwar polskich*. T. I–VI. Kraków 1900–1911.
 KSI – *Księga sądowa wsi Iwkowej 1581–1809*. „Starodawne Prawa Polskiego Pomniki”. Dział II. T. VI. Wyd. S. Płaza Wrocław–Warszawa–Kraków 1969.
 KSU – *Księga sądowa Uszwi dla wsi Zawady 1619–1788*. „Starodawne Prawa Polskiego Pomniki”. Dział II. T. I. Wyd. A. Vetulani. Wrocław 1957.
 SXVI – *Słownik polszczyzny XVI wieku*. Red. M. R. Mayenowa, F. Peplowski (od t. XVIII). T. I–XXXII. Wrocław–Warszawa 1966–2004.
 SJPD – *Słownik języka polskiego*. Red. W. Doroszewski. T. I–XI. Warszawa 1958–1968.
 SL – S. B. Linde: *Słownik języka polskiego*. T. I–VI. Warszawa 1807–1815.
 Sstp – *Słownik staropolski*. Red. S. Urbańczyk T. I–XI (do z. 6), Zespół (t. XI, z. 7–8). T. I–IX. Wrocław. T. X. Wrocław–Kraków. T. XI. Kraków 1953–2002.
 SW – *Słownik języka polskiego (tzw. warszawski)*. Red. J. Karłowicz, A. A. Kryński, W. Niedźwiedzki. T. I–VIII. Warszawa 1900–1927.
 Swil – *Słownik języka polskiego (tzw. wileński)*. Red. A. Zdanowicz, J. Filipowicz, W. Tomaszewicz. T. I–II. Wilno 1861.

Literatura

- Bieniarzówna J. (1954): *O chłopskie prawa. Szkice z dziejów wsi małopolskiej*. Kraków.
 Falniowska-Gradowska A. (1964): *Świadczenia poddanych na rzecz dworu w królewskich województwach krakowskiego w drugiej połowie XVIII wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
 Grzegorzczkowska R., Puzynina J. (1979): *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki sufiksalne rodzime*. Warszawa.
 Jodłowski S. (1971): *Studia nad częściami mowy*. Warszawa.
 Kula W. (1963): *Problemy i metody historii gospodarczej*. Warszawa.
 Lewińska A. (2005): *Słownictwo z zakresu dawnej kultury materialnej w „Inwentarzu Ekonomii Malborskiej” z 1745 roku*. Gdańsk.
 Ozdżyński J. (2001): *Staropolskie nazwy danin, opłat i powinności w słownictwie flisackim i żeglarskim*. [W:] *Studia z historii języka polskiego i stylistyki historycznej ofiarowane Profes-*

- sor Halinie Wiśniewskiej na 50-lecie Jej pracy naukowo-dydaktycznej*. Red. Cz. Kosyl. Lublin, s. 135–149.
- Rutkowski J. (1953): *Historia gospodarcza Polski (do 1864 r.)*. Warszawa.
- Słownictwo języka doby staropolskiej. Przegląd formacji rzeczownikowych* (1996). Red. K. Kleszczowa. Katowice.
- Świętochowski A. (1947): *Historia chłopów polskich w zarysie*. Warszawa.
- Wołowik B. (1993): *Dawne opłaty, daniny i podatki w toponimii polskiej*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Filologia Polska” XXXI. Opole, s. 47–54.
- Zajda A. (1979): *Nazwy staropolskich powinności feudalnych, danin i opłat (do 1600 roku)*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” CCCCLXXXVII. „Prace Językoznawcze”, z. 60. Kraków.

Summary

Thirty two names of the duties and tributes have been hereby considered. Jadownik, Maszkienic, Iwkowej and Uszwi judiciary-rural books were used as a lingual material which are being treated as Polish regional Monuments of Brzesko land in XVI and XVIII centuries.

These names are part of five word-groups: general names, obligations and money tributes' names, obligations and tributes' names provided in kind, obligations and tributes provided in labour, as well as names of other obligations and tributes.

With regard to their structure, they are not uniform. Some of them were lexemes created from various rudiments to formatives: *-izna* (*robocizna*), *-ina* (*danina*, *dziesięcina*), *-ek* (*podatek*), *-ość* (*powinność*), *-ø* (*osep*, *najem*, *pobór*). Words such as *oprawa*, *posługa*, *powaba* were created form verbal rudiments with *-a* formative. They belong to the group of nouns which were created on the way to paradigm's change form verbal into substantival. There is also a group of so called „zsubstancywizowany” neuter adjectives. These adjectives were created by means of certain formatives. For example *-ne* formative (*komorne*, *meszne*, *pamiętne*, *podymne*, *pogłównne*, *rękawiczne*, *robotne*, *stróżne*) and *-owe* formative (*dymowe*, *korcowe*, *lanowe*, *serowe*).

In the gathered material most obligations and tributes' names are indigenous words. Four words: *czynsz*, *popłatek*, *kanon* and *stacyja* have foreign etymology.

The gathered vocabulary gives interesting depiction of the previous region's and it's social-economic relations.